

Co nám může přinést novela zákona o pedagogických pracovnících:

Platy učitelů uvedené v zákoně - V zákoně by bylo jasně stanoveno, že průměrný plat pedagogického pracovníka má dosahovat minimálně 130 % průměrné mzdy.

riziko: Učitelská profese by se stala jedinou, které se dostane uzákoněné finanční stability a v tu chvíli může vláda i veřejnost cítit nespravedlnost vůči jiným profesím (doktoři, hasiči). Hlasující se mohou také obávat mandatorních výdajů, jež nejsou žádané v okamžicích krize. Novelu zákona tedy může tento bod výrazně ohrozit.

Zákonné ukotvení podpůrných a učitelských pozic

Pojem ukotvení (někdy zakotvení) znamená pro podpůrné pozice uvedení v zákoně, definice jejich činnosti a popis financování daných pozic. Od uvedení pozic v zákoně se může odvíjet i standard kvality profese nebo úprava vzdělávacích programů, aby tyto profese více vzdělávaly pro stanovený účel.

Podpůrné pozice:

Ve vyspělých zemích je učitelů k ruce vícero podpůrných služeb a lidí, kteří jsou připraveni kvalifikovaně reagovat na vzniklé problémy a anomálie. Tento trend se ČR snaží následovat, jak je patrné například z minulosti vzniklými posty asistentů pedagoga. Spektrum potřebných podpůrných profesí je však mnohem pestřejší.

V současné době se podpůrné pozice financují z různých projektů, jako jsou Šablony nebo Operační program Jan Amos Komenský. Tento druh financování by měl být pouze přechodný krok k tomu, aby se zjistily vhodné parametry pro uzákonění podpůrných profesí a následně se mohly financovat podobně jako běžní učitelé ze státního rozpočtu.

Co nám mohou jednotlivé podpůrné pozice přinést:

- *školský logoped* - Pracuje nejen s dětmi s vadou řeči, ale také s dětmi s odlišným mateřským jazykem, které jsou terčem odkladů školní docházky, protože se o ně ve školách nemá kdo postarat, přestože nejsou limitovány kognitivně, ale pouze jazykově. Logopedické vady a poruchy řeči podle ČŠI v roce 2020/21 tvořily 21, 4 % ze všech příčin odkladů školní docházky.
- *sociální pedagog* - Může zlepšovat situaci dětí ohrožených studijním neúspěchem. Rodiny těchto dětí mají často nedůvěru ke vzdělávacím a jiným veřejným institucím danou jejich vlastní zkušeností. Pro znovuoobnovení důvěry a navázání spolupráce je důležité, aby škola s rodinou komunikovala a nabídla jí podporu. Prostředníkem v této situaci může být právě sociální pedagog, který dokáže vytvořit bezpečné prostředí pro komunikaci mezi rodinou a školou. Sociální pedagog může být také hybatelem meziresortní spolupráce (OSPOD-výchovný poradce-rodina) a díky tomu zvýšit účast v předškolním a základním vzdělávání u žáků s nefunkčním rodinným zázemím, a tím pádem zvýšit jejich šance na kvalitní život obecně.
- *speciální pedagog* - Speciální pedagog podává pomocnou ruku učitelům, jakmile se mu ve třídě objeví žák se speciálními vzdělávacími potřebami (porucha učení, chování, zdravotní hendikep). Zatímco učitel se během svého studia 5 let zdokonaluje ve svých pedagogických dovednostech, speciální pedagog je připraven na diagnostiku a vzdělávání žáků s SVP. Žákům se věnuje individuálně, vytváří jim individuální vzdělávací plány, ale stejně tak se jeho aktivita může soustředit na vzdělávání všech skupin žáků v jednom třídním kolektivu, aby děti, jejichž diagnóza jim umožňuje vzdělávat se v běžných školách, nemusely mířit do škol speciálních, kde by jejich rozvoj nebyl dostatečný.
- *školský psycholog* - Pojmy jako wellbeing a psychické problémy se obzvláště v době pandemie začaly ve veřejné diskusi objevovat čím dál víc. Školský psycholog v tomto ohledu může poskytnout pomoc dětem, rodičům i učitelům. Do náplně jeho činnosti spadá: diagnostika výukových a výchovných problémů, diagnostika nadaných dětí, zjišťování sociálního klimatu třídy, krizová intervence a

zpracování krize pro žáky, rodiče a učitele, kariérové poradenství a mnoho dalších. Školní psycholog, podobně jako speciální pedagog, pokrývá další z oblastí, na které běžný učitel ani výchovný poradce nestačí.

Učitelské pozice:

Zákonné ukotvení nových učitelských pozic by mělo mít stejný efekt jako uzákonění pozic podpůrných. Zákon může v případě učitelů ovlivnit především rozložení jejich pracovní činnosti a s tím spojenou výší odměny a přípravné studium na danou specializaci. Jedná se o případy, kdy se učitel rozhodne věnovat čas třídnictví nebo čerstvému absolventovi pedagogické fakulty.

V čem mohou jednotlivé učitelské pozice pomoci:

- *uvádějící učitel* - Absolvent pedagogické fakulty má za sebou pouze omezený objem praxí a při plnohodnotném střetu s realitou školy se objevují nové výzvy, které by mu měl pomoci překonat uvádějící učitel. Řešení kázeňských problémů, vedení školní dokumentace, hodnocení žáků nebo komunikace s rodiči jsou oblasti, u nichž začínající učitelé potřebují pomoc. Aktuální zákon nezaručuje, že na každého absolventa pedagogické fakulty bude na jeho nové škole čekat mentor, stejně tak není jasně dáno financování tohoto mimořádně důležitého systému pro udržení [mladých učitelů](#) v profesi. [Výzkum projektu SYPO](#) uvádí, že pětina učitelů zahajuje praxi bez uvádějícího učitele. Z výzkumu dále vyplynulo, že na školách se zavedeným systémem uvádění začínajících učitelů uvažuje o odchodu z konkrétní školy nebo ze školství pouze 12 % nových učitelů oproti 24 % na školách, kde žádný systém zavedený není.
- *provázející učitel* - Provázející učitel je osoba, která se stará o studenty učitelství na jejich praxích. Společně s nimi reflektuje výuku a tím podporuje propojení teoretické přípravy na fakultě a zkušeností z praxe. Pokud by tato pozice byla uvedena v zákoně, studenti fakult připravujících učitele by dostali mnohem více individuální péče, která není na fakultách s vysokým počtem studentů možná.

- *třídní učitel* - Činnosti třídního učitele není potřeba podrobně popisovat. Základem je rozvoj bezpečí a dobrých vztahů ve třídě. Pandemie ukázala, že komunikace s rodiči může být v zátěžových situacích pro třídní učitele velmi náročná. Příspěvek pro třídního učitele se v roce 2021 zvýšil, ale v zákoně stále chybí přesný popis této pozice.

Otevření učitelské profese

Změna zákona v případě podpůrných a učitelských pozic má před sebou zejména finanční a personální překážky (finance na školního psychologa nezaručí, že ho každá škola opravdu sežene). Otevření učitelské profese se snaží mimo jiné řešit personální problémy v podobě nízkého počtu učitelů na školách. V cestě mu nestojí pouze finance, ale i názory různých aktérů ve vzdělávání na to, jaké lidi do škol pustit a jakým vzděláním je vybavit.

Situace by se dala shrnout tak, že snem některých odborníků by bylo pustit do škol hlavně absolventy magisterských programů s odpovídajícím předmětovým zaměřením, ale přání ředitelů, kteří shání déle než sedm měsíců fyzikáře, mohou být odlišná.

Počet měsíců není vybrán náhodně. Popisuje realitu z mimořádného šetření MŠMT o počtu učitelů v regionálním školství v roce 2019. Podle něj má na MŠ, ZŠ, SŠ a VOŠ v celorepublikovém průměru 6,6 % úvazků učitelů bez splnění zákonem požadované kvalifikace. V jednotlivých krajích je ale situace odlišná. V Karlovarském kraji se jedná o 12,5 %, ve Středočeském kraji o 12,0 % a v Praze o 10,4 % úvazků učitelů. Při pohledu na tato čísla se nabízí otázka, proč chránit brány učitelské profese, když kvůli nedostatku učitelů byly už dávno prolomeny?

Debata o otevření učitelské profese se týká pouze požadavků na **kvalifikovanost** (kvalifikace pro vykonávání pedagogické činnosti) nikoliv **aprobovanost** (učitel má pedagogickou kvalifikaci a zároveň zkušenosti z oboru nebo vystudovaný obor, který učí). Kritérium aprobovanosti pro zaměstnání učitele se nechává na zvážení ředitele školy. Současný návrh zákona uvádí, že ředitel školy může zaměstnat osobu bez

odborné kvalifikace za předpokladu, že si ji během tří let doplní (vystudováním učitelského oboru nebo doplňujícího pedagogického studia). Minimální podmínky pro vstup nekvalifikovaných pracovníků do různých škol a vzdělávacích stupňů jsou následující:

- **2. stupeň ZŠ a střední školy** - absolvent Bc. studia, student učitelského Mgr. programu (zaměřeného na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů 2. st. ZŠ nebo SŠ), do tří let od zahájení studia musí dostudovat
- **2. stupeň ZŠ** - pouze vystudovaný Mgr.*, do tří let doplnit kvalifikaci
- **Odborné předměty, praktické vyučování a odborný výcvik** - vystudovaný Mgr.*, souvislá praxe 5 let, do tří let doplnit kvalifikaci
- **Praktické vyučování a odborný výcvik** - maturitní zkouška*, praxe 5 let, do tří let doplnit kvalifikaci
- **Odborný výcvik** - výuční list*, 5 let praxe, do tří let doplnit kvalifikaci

** odpovídající charakteru vyučovaného předmětu*

Tato opatření lze odůvodnit na základě dat MŠMT z roku 2019. Možnost zajistit výuku fyziky na 2. stupni ZŠ byla vnímána jako problematická ve všech krajích – nejvíce v Libereckém (97,6 %), Královéhradeckém (97,4 %) a Karlovarském kraji (97,1 %). Nepříznivá situace panuje také mezi učiteli odborných předmětů na středních školách, kde chybí kapacity pro zajištění výuky například ve strojírenských či elektrotechnických oborech. V těchto oborech zároveň dosahuje stáří učitelů průměrně 55 let. Vysoký věk učitelů a jejich blížící se odchod do důchodu je dalším problémem, který by mělo znění novely řešit, neboť podle ČŠI bylo v roce 2020 ve věku více než 50 let 41,1 % na základních školách a 52,8 % na středních školách. Na středních školách navíc téměř dvě pětiny učitelů tvoří skupiny 55-59 let a 60 a více let.

TABULKA 20 | Věková struktura učitelů základních škol – srovnání stavu v letech 2011 a 2020⁵⁷

Věková kategorie	2011	2020
Méně než 50 let	67,8 %	58,9 %
50 až 54 let	15,0 %	14,2 %
55 až 59 let	13,0 %	15,8 %
60 a více let	4,2 %	11,0 %

TABULKA 30 | Věková struktura učitelů ve středním vzdělávání – srovnání stavu v letech 2011 a 2020⁹⁵

Věková kategorie	2011	2020
Méně než 50 let	54,6 %	47,2 %
50 až 54 let	19,0 %	13,9 %
55 až 59 let	16,7 %	19,0 %
60 a více let	9,7 %	19,9 %

ČŠI VZ 2020/21

autor: Jan Zeman